

EXCEPȚIA APLICĂRII FORȚEI FIZICE ȘI A MIJLOACELOR SPECIALE FAȚĂ DE FEMEI DEȚINUTE

Veronica POZNEACOVA,

Facultatea Drept

CZU: 342.721:343.84(478)-055.2

veronicapozneacova@gmail.com

Actualitatea și importanța temei abordate. Femeile în detenție, de regulă, provin din familii social vulnerabile, sunt victimele violenței sexuale și fizice, suferă din cauza bolilor mentale [1], sunt dependente de consum de alcool sau droguri [2], ceea ce determină riscul ridicat de aplicare a torturii, tratamentului sau pedepsei inumane și degradante față de această categorie de persoane, deosebit de vulnerabilă în prezența acestor tipuri de abuz [3].

Vulnerabilitatea sporită a deținuților determină aplicarea prudentă și limitată a forței fizice și a mijloacelor speciale față de femei. Cu toate acestea, prezența fenomenului automutilărilor, agresivitatea deținuților, tentative de suicid frecvente în sistemul penitenciar al Republicii Moldova duc la cristalizarea practicii aplicării forței fizice și a mijloacelor speciale față de deținuți, ceea ce determină, pe de o parte, necesitatea stabilirii cazurilor excepționale în care colaboratorii organelor de drept sunt în drept să aplice forță, iar pe de altă parte, proporționalitatea forței aplicate și procedurile, care urmează să fie respectate de către colaboratori până și după aplicarea forței fizice și a mijloacelor speciale.

Scopul. În urma cercetării, ne-am pus drept scop determinarea cazurilor, în care colaboratorii organelor de drept pot aplica forța fizică și mijloace speciale față de femei, procedura, care trebuie să fie urmate în aceste cazuri, cât și riscurile aplicării forței fizice față de această categorie de persoane.

Rezultatele cercetării. Regulile privind aplicarea forței fizice și a mijloacelor speciale față de femei sunt stabilite în cadrul standardelor internaționale, printre care Regulile Nelson Mandela [4], Regulile Bangkok [5], Regulile Penitenciare Europene REC(2006)2 [6], Recomandările Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante, Hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului. În cadrul legislației naționale, regulile privind aplicarea forței fizice și a mijloacelor speciale sunt reglementate în legi și actele subordonate legii, precum Codul de executare [7], Statutul executării pedepsei de către condamnați [8], Legea nr. 218 din 19-10-2012 privind modul de aplicare a forței fizice, a mijloacelor speciale și a armelor de foc [9], Hotărârea de Guvern nr. 474 din 19.06.2014 cu privire la aprobarea Nomenclatorului mijloacelor speciale, al tipurilor de arme de foc și al munițiilor aferente, precum și a regulilor de aplicare a acestora [10].

În conformitate cu prevederile standardelor internaționale, neaplicarea forței fizice față de deținuți reprezintă un deziderat spre care tind toate statele democratice. Cu titlu de excepție, ca ultim resort, în cazul în care siguranța în cadrul instituției peni-

tenciare nu poate fi menținută prin alte modalități, față de femei poate fi aplicată forță fizică și mijloace speciale în următoarele cazuri: a) legitimă apărare a colaboratorilor, în cazul prezenței unui atac direct, imediat, material, real din partea unei deținute, ce amenință viața și sănătatea colaboratorului; b) prezența unei tentative de evadare, dacă recurgerea la forță este absolut necesară pentru a împiedica persoana să evadeze din locul de detenție; c) opunerea rezistenței prin forță (activă) sau rezistență pasivă la ordinul colaboratorului penitenciarului, forța fizică aplicată fiind proporțională gradului de rezistență a deținutei, fiind analizate criteriile, precum vârsta, sexul, comportamentul, agresivitatea, prezența obiectelor periculoase pentru viața și sănătatea lui sau a altor persoane, dizabilitate evidentă.

Forța fizică și mijloace speciale se aplică față de deținute cu respectarea principiilor proporționalității, caracterului excepțional al aplicării forței fizice, aplicarea metodelor de constrângere pe perioadă de timp cât mai scurtă posibil, gravitatea intervenției fiind la nivelul minim necesar.

Standardele internaționale prevăd un șir de situații, în care este interzisă aplicarea forței fizice și a mijloacelor speciale față de femei, printre care aplicarea mijloacelor speciale în timpul nașterii sau imediat după naștere, aplicarea forței fizice cu scopul pedepsirii, intimidării persoanei, aplicarea tratamentului inuman, degradant sau aplicarea forței fizice în scop de discriminare, persecutarea, pedepsirea unei condamnate, hărțuirea sexuală, cauzarea suferințelor excesive sau folosirea lanțurilor și a obiectelor din fier.

Riscurile precum încălcarea principiului proporționalității aplicării forței, cauzarea vătămarilor corporale, agravarea stării de anxietate și agresivitate a femeii, hărțuirea sexuală, agravarea stării de victimizare sunt aferente aplicării forței fizice și a mijloacelor speciale față de femei, ceea ce subliniază caracterul excepțional al acestei măsuri.

Concluzii. Într-o instituție penitenciară bine gestionată, personalul este capabil să identifice riscuri, printre care riscul de evadare, sinucidere sau o înclinație spre violență într-un stadiu incipient și să întreprindă măsuri în timp util. Forța fizică și mijloacele speciale trebuie să fie aplicate doar în circumstanțe excepționale, când prin procedee mai puțin invazive nu poate fi menținută ordinea și securitatea în instituția penitenciară. În același timp, statul este obligat să asigure respectarea plenară a drepturilor femeilor deținute, în special prin acordarea asistenței psihologice și psihiatrice calificate, crearea programelor de resocializare și prevenirea aplicării forței fizice și a mijloacelor speciale în mod abuziv. **Fiecare femeie trebuie să fie protejată în timpul în care se află în custodia statului.**

Recomandări. Pentru prevenirea cazurilor de automutilare, violență între codeținute, tentative de suicid, recomandăm: 1) adoptarea abordării prin securitate dinamică, care se manifestă prin stabilirea relațiilor pozitive între colaboratorii instituției penitenciare și deținute, cunoașterea aspectelor vulnerabile ale femeilor deținute și prevenirea conflictelor între codeținute și angajați; 2) utilizarea metodelor de „de escaladare” a situației, în special recurgerea la asistența psihologului în cazul manifestărilor violente ale deținuților și conflictelor dintre deținute și angajații instituției penitenciare; 3) recurgerea la mediere, în cazurile respective în funcție de mediator poate fi exercitată de psihologul instituției, care va asculta viziunile deținuților și ale angajaților instituției

penitenciare și le va ajuta să soluționeze problemele apărute; 4) instruirea angajaților în tehnici de gestionare nonviolentă a conflictelor fără violență și aplicarea forței fizice.

Referințe:

1. World female prison population up by 60% since 2000 Online: World female prison population up by 60% since 2000 | World Prison Brief (prisonstudies.org)
2. Penal Reform International, Penal Reform Briefing No. 3: Women in Prison – Incarcerated in a Man’s World, London, 2008, p. 2.
3. ZAHARIA, V. Metodologia de raportare și documentare a situației curente privind tortura și alte rele tratamente în Republica Moldova. În: *Cartea juridică*, 2014. p. 35. Online: <https://irp.md/library/publications/591-metodologia-de-documentare-i-raportare-a-situatiei-curente-privind-tortura-i-alte-rele-tratamente-n-republica-moldova.html>
4. Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela) adoptat prin Rezoluția Adunării Generale 70/175 din 17 decembrie 2015.
5. Regulile Organizației Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților femeii și măsurile non-privative pentru femeile-infractori (Regulile Bangkok), adoptate prin Rezoluția Adunării Generale 65/229 din 21 decembrie 2010.
6. Recomandarea Comitetului de Miniștri ai Statelor Membre, referitoare la Regulile Penitenciare Europene REC(2006)2 (Adoptată de Comitetul de Miniștri, la data de 11 ianuarie 2006, în timpul celei de a 952-a reuniuni a Miniștrilor Delegați).
7. Codul nr. 443 din 24-12-2004; Codul de executare al Republicii Moldova Publicat: 05-11-2010 în *Monitorul Oficial*, nr. 214-220 art. 704 Modificat LP116 din 05.05.22, MO164-169/03.06.22 art.293; în vigoare 03.06.22
8. Hotărâre de Guvern nr. 583 din 26-05-2006 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați. Publicat: 16-06-2006 în *Monitorul Oficial*, nr. 91-94 art. 676. Versiune în vigoare din data 18.08.17 în baza modificărilor prin *HG643 din 15.08.17, MO301-315/18.08.17 art.743*
9. Legea nr. 218 din 19-10-2012 privind modul de aplicare a forței fizice, a mijloacelor speciale și a armelor de foc. Publicat: 14-12-2012 în *Monitorul Oficial*, nr. 254-262 art. 836. Modificat LP245 din 15.11.18 MO462-466 din 12.12.18 art. 774
10. Hotărâre de Guvern nr. 474 din 19.06.2014 cu privire la aprobarea Nomenclatorului mijloacelor speciale, al tipurilor de arme de foc și al munițiilor aferente, precum și a regulilor de aplicare a acestora. Publicat: 24.06.2014 în *Monitorul Oficial*, nr. 167-168 art. 517 lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=367623

Recomandat
Victor ZAHARIA, dr., conf. univ.